

Δημόσιες βιβλιοθήκες, όχι video games

Προϋποθέσεις για μια αριστερή / ανθρωπιστική πολιτική

Οι καινούργιοι ιδιοκτήτες των εκδοτικών οίκων που απορροφούνται από τα συγκροτήματα απαιτούν να εξομοιωθεί η αποδοτικότητα της έκδοσης βιβλίων με την αποδοτικότητα των υπόλοιπων τομέων δραστηριοτήτων τους, των εφημερίδων, της τηλεόρασης, του κινηματογράφου κ.ο.κ. – ιδιαίτερα κερδοφόροι τομείς όλοι τους.

Αντρέ Σιφφρίν, *Εκδόσεις χωρίς εκδότες*, 1999.¹

Τα δεδομένα για το βιβλίο

Όταν συζητάμε για πολιτική βιβλίου το 2014 οφείλουμε πρώτα να συμφωνούμε σε ορισμένα δεδομένα που παγκοσμίως έχουν συνδιαμορφώσει τον χαρακτήρα του τις τελευταίες τρεις με τέσσερις δεκαετίες.

1. Το βιβλίο μετατράπηκε από ανθρωπιστικό αγαθό σε αναλώσιμο προϊόν μαζικής κατανάλωσης. Έχασε δηλαδή τον αυθεντικό του ρόλο που είναι: **η διά βίου καλλιέργεια του αναγνώστη.**

2. Το βιβλίο στην εκπαίδευση, και κυρίως στο λύκειο, επίσης έχασε τον αυθεντικό παιδευτικό του ρόλο. **Το βιβλίο απουσιάζει θεαματικά από τη νεανική κουλτούρα.** Το υποκαθιστά το διαδίκτυο και η τηλεόραση.

3. Το αμιγές βιβλιοπωλείο έχασε τους σταθερούς του αναγνώστες και απέκτησε ευκαιριακούς πελάτες ευπώλητων σκουπιδιών. **Χάνοντας τον αναγνώστη το βιβλιοπωλείο έχασε κι αυτόν τον αυθεντικό πολιτιστικό του ρόλο.**

Ο πάγιος ρόλος της βιβλιοθήκης

Όποιος δεν χρησιμοποιεί βιβλία για τη δουλειά του, την ενημέρωσή του, την επιμόρφωσή του, την ψυχή του, βιβλία για την κατανόηση του εαυτού του και του κόσμου λογίζεται, και δικαίως, αμόρφωτος, *ακατέργαστος άνθρωπος*. Η κοινωνία που αδιαφορεί, όπως η ελληνική, για την ανάπτυξη των βιβλιοθηκών ως οργανικών στοιχείων της γειτονιάς, της κοινότητας, του χώρου εργασίας, του σχολείου, του κάθε κοινωνικού χώρου, είναι μια αμόρφωτη, ακατέργαστη, φοβική κοινωνία. Είναι η ίδια που επέτρεψε στο βιβλίο να γίνει αναλώσιμο προϊόν, στο σχολείο να χάσει τον ρόλο του και στο βιβλιοπωλείο τον αναγνώστη του. Κοινωνία χωρίς δανειστικές δημόσιες βιβλιοθήκες, που εξ ορισμού εντάσσουν την ανάγνωση βιβλίου στην κουλτούρα όλων

¹ André Schiffrin, *L' édition sans éditeurs*, ελλ. μτφρ. Κ. Ξενάκη, εκδ. Πόλις, 1999, σ. 95.

ανεξαιρέτως των πολιτών, είναι ανάπηρη κοινωνία, υποταγμένη στην εξουσία της συγκεκριμένης εκείνης αμορφωσιάς που ανέκαθεν γεννάει τον φασισμό.

Δημόσια βιβλιοθήκη και πολιτιστικός ιμπεριαλισμός

(He who pays the piper calls the tune)²

Υπάρχει μια συγκεκριμένη ιμπεριαλιστική πολιτική για τον πολιτισμό παγκοσμίως σήμερα. Στην Ελλάδα εφαρμόζεται πολύ μεθοδικά, υπό το προσωπείο της φιλάνθρωπης χορηγίας, και αποτελεί το μικροπείραμα στον ευρύτερο σχεδιασμό υποταγής του σκεπτόμενου πολίτη, κυρίως του Ευρωπαίου πολίτη, στην εξουσία της χρηματιστηριακής αγοράς. Στην ουσία πρόκειται για την ίδια βάρβαρη πολιτική που χρόνια τώρα επιτίθεται στην Ελλάδα. Εκείνη που έχει εθίσει χρόνια τώρα τις συνειδήσεις στο fast food, fast read, fast fuck, σε μια κατάσταση όπου όλα πουλιούνται και όλα αγοράζονται (ακόμα και η συνείδηση, ακόμα και η κόρη σου, ακόμα και τα ιδανικά σου), σε μια συνθήκη όπου η τηλεόραση αποτελεί ύψιστο κήνσορα και σχολείο των πάντων, κι όπου το γκλάμουρ πείθει ως αυταξία. Πρόκειται για την ιμπεριαλιστική πολιτική που, μεταμφιεσμένη σε life-style, ευθύνεται για την αλλοίωση της κοινωνικής συνείδησης και συμπεριφοράς – μετατρέποντας τον υπεύθυνο πολίτη σε άψυχο καταναλωτή. Αυτή η υπόγεια πολιτισμική βαρβαρότητα, προκλητικά καμουφλαρισμένη σήμερα σε φανταχτερά «πακέτα πολιτιστικής προσφοράς» τύπου Μεγάρου Μουσικής, Ιδρύματος Ωνάση και Ιδρύματος Νιάρχου, είναι χίλιες φορές πιο επιθετική απέναντι στις πραγματικές ανάγκες του πολίτη από την εξώφθαλμη πολιτική ασυδοσία.

Ιδού πώς εφαρμόζεται αυτή η επιθετική πολιτική σε σχέση με τις βιβλιοθήκες:

Βήμα πρώτο: Ένας «ευεργέτης», εν προκειμένω το ίδρυμα Νιάρχου, παραλαμβάνει από το κράτος την (ομολογουμένως) περιορισμένων έως τώρα δυνατοτήτων Εθνική Βιβλιοθήκη, με σκοπό να τη μεταστεγάσει δωρεάν σε αρτιότερες εγκαταστάσεις. Στην ουσία, όμως, αποκτά αδιαπραγμάτευτα την εθνική πολιτισμική παρακαταθήκη, την εθνική μνήμη. Από αυτή την προνομιακή θέση τη διαχειρίζεται με τους όρους ενός παγκοσμιοποιημένου παιχνιδιού συμφερόντων, όπου οι ισχυρότεροι παίκτες (αυτοί που καθορίζουν τη στρατηγική του πολιτισμικού ιμπεριαλισμού σήμερα) είναι

² Αγγλικό δημόδες ρητό (= Όποιος πληρώνει τον αυλητή κανονίζει και τι θα παίξει) που όμως εδώ αναφέρεται ως έμμεση παραπομπή στις υπόγειες πολιτιστικές δραστηριότητες της CIA στις δεκαετίες του πενήντα και εξήντα. Σήμερα, εποχή που το διαδίκτυο ρυθμίζεται και ελέγχεται από παρόμοια ανεξέλεγκτα κέντρα ελέγχου, αυτή η ιστορία θα πρέπει ξανά να μας προβληματίσει (βλ. τη σχετική ιστορική μελέτη: Frances Stonor Saunders, *USA: The Cultural Cold War: The CIA and the World of Arts and Letters*, 2000, εκδ. The New Press – το έργο αρχικά εκδόθηκε στη Βρετανία με τον τίτλο *Who Paid the Piper?: CIA and the Cultural Cold War*, 1999, εκδ. Granta.

η Google, η Vodafone, το Bill & Melinda Gates Foundation (και οι τρεις «υποστηρίζουν» και «συνεργάζονται» στο γενικότερο σχέδιο για την Εθνική Βιβλιοθήκη – όπως πριν λίγα χρόνια το τελευταίο «συνεργάστηκε» εποικοδομητικά με τη δημοτική βιβλιοθήκη της Βέροιας...), το γερμανικό κονσόρτσιουμ των μίντια Bertelsmann-Penguin Random House-RTL Group κ.ά.

Βήμα δεύτερο: με άξονα την Εθνική Βιβλιοθήκη, ο «ευεργέτης» προχωρά στη συγκρότηση ενός ελεγχόμενου από τον ίδιο Δικτύου με τις 120 καλύτερα οργανωμένες (προσοχή! *τις καλύτερα οργανωμένες*, ώστε να αποφύγει την πολλή άχαρη δουλειά αλλά και τα ανάλογα έξοδα) δημόσιες και δημοτικές βιβλιοθήκες της χώρας (πρόγραμμα «Future Library»).

Τι κάνει αυτό το δίκτυο; Μετατρέπει τις αμαχητί παραχωρημένες στον «ευεργέτη» βιβλιοθήκες σε προεκτάσεις της διαδικτυακής αγοράς. Ακούγεται ίσως γοητευτικό, αλλά μόνο σε όσους αγνοούν ότι το διαδίκτυο λειτουργεί κυρίως ως απέραντο εργοστάσιο-παιχνιδότοπος, όπου όλοι οι χρήστες προσφέρουν δωρεάν 24ωρη εργασία και όλοι αποτελούν αποθεματικό κεφάλαιο για τις εταιρείες που το ελέγχουν. Στο διαδίκτυο κυριαρχεί η ψευδαίσθηση του δωρεάν, η ψευδαίσθηση της δημοκρατίας, η ψευδαίσθηση του λαμπερού όπως η οθόνη σου κόσμου, στο διαδίκτυο φαντασιώνεις τα πάντα, αγοράζεις τα πάντα, υποδύεσαι τα πάντα. Στο διαδίκτυο κυρίως παίζεις, σπανίως είσαι. Στο διαδίκτυο αγοράζεις ακόμα και όταν αγοράζεις.³

Σε αυτό το πνεύμα δούλεψε «πilotικά» και, για τους εμπνευστές της, «επιτυχημένα» εδώ και κάποια χρόνια η πολυσυζητημένη Δημοτική Βιβλιοθήκη της Βέροιας όπου, όπως πολλαπλώς έχει διαπιστωθεί,⁴ λειτουργεί περισσότερο ως καταναλωτικό / θεαματικό mall της επαρχίας και πολύ λιγότερο ως παιδευτική, χρηστική βιβλιοθήκη. Υπό αυτούς ακριβώς τους όρους λειτουργεί τώρα το «φιλάνθρωπο» πρόγραμμα του Future Library του Ιδρύματος Νιάρχου. Το διαπιστώνουμε καθαρά στην πιο προωθημένη του δράση, τα Media labs (καμία σχέση με τα ψηφιακά εργαστήρια που αναφέρθηκαν στα προηγούμενα δύο κείμενα) που τώρα ακόμα λειτουργούν pilotικά σε εννέα από τις 120 βιβλιοθήκες της χώρας. Πιο είναι το κεντρικό σύνθημα των media labs; Διατυπώνεται στο, προσοχή, *ελληνικό έντυπο*, με προκλητική αναίδεια

³ Βλ. στο βιβλίο του γράφοντος, *Πεδία Μάχης Αφύλακτα*, το κεφ. «Το έργο τέχνης στην εποχή της ψηφιακής (ανα)παραγωγής του», σ. 83-108, εκδ. Τόπος 2014.

⁴ Βλ.: Χάρης Χειζάνογλου, *Οι βιβλιοθήκες ως χώροι κατανάλωσης* (http://vivliothekarios.blogspot.gr/2014/04/blog-post_8.html) και Κατερίνα Τοράκη, *Οι βιβλιοθήκες ως χώροι κατανάλωσης ή ως χώροι ειδικών λειτουργιών*; (<http://katerinatoraki.blogspot.gr/2014/04/blog-post.html>).

στη γλώσσα των Αμερικανών εμπνευστών του: «Make, Learn, Play, Relax, Share». Το διάβασμα, εννοείται, εδώ δεν υπάρχει καθόλου ως προτροπή! Προέχει το Play, το Relax, το Share. Κι όμως μιλάμε για βιβλιοθήκες! Και μάλιστα τις καλύτερες της χώρας! Διαβάζουμε στο επίσημο πρόγραμμα του Media Lab:

Μέσα σε ένα Media Lab μπορείς να κάνεις την παραγωγή και επεξεργασία ενός βίντεο, να καταγράψεις μια ψηφιακή ιστορία, να ηχογραφήσεις ένα ραδιοφωνικό σποτ ή ακόμη και το δικό σου τραγούδι, να κάνεις μια κλειστή συνάντηση ή απλά να σερφάρεις στο διαδίκτυο και να έχεις πρόσβαση σε αποκλειστικό ψηφιακό περιεχόμενο, χαλαρώνοντας παράλληλα σε ένα ευχάριστο και φιλικό περιβάλλον.

Να λοιπόν τι είδους δημόσια βιβλιοθήκη ετοιμάζεται στο πείραμα που λέγεται Ελλάδα. Μια βιβλιοθήκη αποκλειστικά προέκταση του Διαδικτύου. Μια βιβλιοθήκη-παιχνιδότοπος, μια βιβλιοθήκη video-game: μια ψευδοβιβλιοθήκη, όπου ο διά βίου αναγνώστης παραχωρεί τη θέση του σ' εκείνη του εφήμερου χρήστη, υποψήφιου πελάτη και δωρεάν εργάτη στο διαδικτυακό αποθεματικό κεφάλαιο της όποιας Google και Vodafone. Μια βιβλιοθήκη, με άλλα λόγια, όπου ο αυθεντικός ανθρωπιστικός ρόλος της ανάγνωσης του βιβλίου παραχωρεί τη θέση του στον αγοραίο της διαρκούς διασκέδασης (Play, Relax, Share), όπου η δύσκολη γνώση παραχωρεί τη θέση της στην ευανάγνωστη πληροφορία κι όπου, το κυριότερο, η διά βίου καλλιέργεια που παρέχει το βιβλίο μεταλλάσσεται στον επιθετικό καταναλωτισμό του εφήμερου – με όποια συνέπεια δυνάμει επιφέρει αυτό στην κουλτούρα ενός τόπου.

Σε όλα αυτά προσθέστε ότι αυτή η πολιτική θα έχει ως άξονα την Εθνική Βιβλιοθήκη. Η οποία, στο όνομα δήθεν της ευρύτερης προσβασιμότητας του κοινού κλπ., θα μετατραπεί σε θεματικό πάρκο life-style διασκέδασης, όπου ο αναγνώστης, ως χρήστης / πελάτης πλέον, θα κάνει τον «οικογενειακό» του περίπατο, θα τρώει, θα Play, θα Relax, θα Share, χίλιες φορές περισσότερο και χίλιες φορές αποτελεσματικότερα απ' ό,τι γίνεται με το νέο Μουσείο της Ακρόπολης (όπου τα 3/4 των επισκεπτών εισέρχονται για την εμπειρία του εντυπωσιακού κελύφους / έκθεσης αυτοκινήτων που στεγάζει τα εκθέματα παρά για τα ίδια τα εκθέματα). Και φυσικά, εννοείται, ότι σ' αυτό το θεματικό mall της Νέας (κατακαίνουργιας) Εθνικής Βιβλιοθήκης ο πελάτης / χρήστης θα πληρώνει τα πάντα, ακόμα και για να καταφέρει

το αυτονόητο: να ξεφυλλίσει ένα βιβλίο.⁵

Ζητούσατε καλύτερη Εθνική Βιβλιοθήκη ιθαγενείς της ευρωπαϊκής μπανανιάς; Θέλατε καλύτερες υπηρεσίες; πιο προσβάσιμη, πιο ανοιχτή στους νέους και στο κοινό δημόσια βιβλιοθήκη; Ορίστε, πάρτε ευρωέλληνες. Όλοι εδώ παίζουν, όλοι εδώ ανεβάζουν βίντεο και μουσικές, όλοι εδώ είναι χαρούμενοι, «χαλαροί», όλοι εδώ κάνουν share τις ιστοριούλες τους, *όλοι εδώ δεν διαβάζουν*. Καλύτερες βιβλιοθήκες δεν θέλατε; Ορίστε ιθαγενείς της μπανανιάς, λέει προκλητικά η κυβέρνηση των κουίσλικς που ανέχτηκε, προετοίμασε, συμφώνησε στην αδιαπραγμάτευτη παράδοση της εθνικής πολιτισμικής παρακαταθήκης στον πολιτισμικό ιμπεριαλισμό.

Τι να κάνουμε;

Δεν είναι φανερό, ύστερα από όλα αυτά τι πρέπει να κάνουμε, τι πρέπει να κάνει μια αριστερή / ανθρωπιστική πολιτική για το βιβλίο;

Όταν η βαρβαρότητα υποσκάπτει ακόμα και το τελευταίο οχυρό του ανθρωπισμού και της δημοκρατίας, τη δημόσια λαϊκή βιβλιοθήκη, με την πολιτική τής παγκοσμιοποιημένης αγοράς, δεν είναι φανερό τι πρέπει να κάνουμε, σε τι πρέπει να αντισταθούμε; Όταν η βαρβαρότητα δίνει προτεραιότητα στην εικονική μονοσήμαντη πληροφορία και όχι στην ερευνητική γνώση, στην κουλτούρα του ανεύθυνου παιχνιδιού και όχι του στοχασμού, της σκέψης και της διά βίου αναγνωστικής ψυχαγωγίας (=αγωγή της ψυχής), όταν μετατρέπει τον αναγνώστη της παγκόσμιας πολιτισμικής παρακαταθήκης σε χρήστη της παγκοσμιοποιημένης αγοράς, δεν είναι φανερό τι πρέπει να υπερασπίσει με νύχια και δόντια μια πολιτιστική πολιτική που θέλει (όχι μόνο να λέγεται αλλά και) να είναι αριστερή;

Να αναλάβει να δια φωτίσει για όλα τα παραπάνω, να αναλάβει να διακόψει όσο είναι καιρός την απίστευτη αυτή διαδικασία αρπαγής του εθνικού πολιτισμικού πόρου, να αναλάβει να υποστηρίξει με νύχια και δόντια ένα κίνημα ανασύνταξης των δημόσιων βιβλιοθηκών της χώρας σε ανθρωπιστική-δημοκρατική και όχι σε αγοραία βάση.

Υπάρχει, ύστερα από αυτά, ζήτημα επιλογής ανάμεσα στον ανθρωπιστικό ρόλο της δημόσιας βιβλιοθήκης και στο καταναλωτικό υβρίδιο της δυστοπίας των future labs;

⁵ Η ετήσια οικονομική δραστηριότητα που θα αποφέρει ο χώρος του Κέντρου Πολιτισμού / Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος υπολογίζεται από τους ίδιους τους διαχειριστές του στα 160.000.000, πηγή: εφημ. *Έθνος*, 08.02.14, Ethnos.gr.

Ναι, χρειαζόμαστε ένα Κρατικό (όχι κρατικιστικό) Δίκτυο Βιβλιοθηκών με κέντρο μια λειτουργική, ανοιχτή στο κοινό Εθνική Βιβλιοθήκη (και ναι, διαθέτουμε την τεχνογνωσία). Ναι, οφείλουν οι βιβλιοθήκες να ανοιχτούν στον κόσμο των νέων (αλλά το σχολείο πρέπει παράλληλα να κινηθεί άμεσα, δραστικά σ' αυτή την κατεύθυνση). Ναι, το διαδίκτυο μπορεί να προσθέσει στη λειτουργικότητα της δημόσιας βιβλιοθήκης (αλλά όχι υπό κηδεμονία, όχι παραμερίζοντας τον κεντρικό ρόλο της ανάγνωσης). Ναι, η πρώτη έκδοση των πιο σημαντικών βιβλίων μπορεί και πρέπει να κατευθύνεται μέσω ενός Δημόσιου (όχι δημοσιοϋπαλληλικού) Δικτύου Βιβλιοθηκών σε όλες τις βιβλιοθήκες. Ναι, μια κυβέρνηση της Αριστεράς οφείλει να εργαστεί σ' αυτή την κατεύθυνση. Και τέλος, ναι, επειδή όλοι αναρωτιούνται για το κόστος μιας ανάλογης προσπάθειας: μια φρεγάτα του πολεμικού ναυτικού (μείον τις μίζες), ναι, επαρκεί για να καλύψει το κόστος ενός άρτια οργανωμένου Δημόσιου Δικτύου Λαϊκών Βιβλιοθηκών σε όλη τη χώρα!

ΑΡΗΣ ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ